

NGĀ TŪHOE

Ko te whakamaumahara i te rangaawatea o te Pakanga Tuatahi o Te Ao - WW1

I te tekau mā tahi o Whiringa-ā-rangi, i tū te rā whakamaumahara i ngā hōia o Tūhoe i hāere ki te Pakanga Tuatahi o Te Ao. Otiā, ko te tuku atu i ngā mētera ki ngā whānau o ngā koroua a Pūia Tamehana me Pa Te Amo. Kei raro iho ko te uiui i wāenga i a Tūmeke FM me Hēmana Waaka o Ngā Tūhoe. E kōrero ana a Hēmana mō ngā whakanekeneke o te rā whakamaumahara me ētahi paku kōrero e pā ana ki ngā koroua tokorua i whakawhiwhia ki ngā mētera. Anei ngā kōrero...

Nā Casino Stevens

Hēmana: He maha ngā pūtake o tēnei rā whakamaumahara ki ngā koroua, ki ngā hōia i whakawhitī atu mai i te whānau o Ruatoki, otiā, mai i te rohe pōtē o Tūhoe. Whitu tekau mā rima te rahi o rātou i whakawhitī atu mai i te wā kāinga. Nō muri tonu nei, ka whakaarohia hei paru tonu ki te whakamaumahara i ngā koroua, i runga i te whāngā e rua ngā koroua i whakawhiwhia ki te tāonga. Nā reira, koinei te wā tuatahi kua whakaarahia he rā whakamaumahara mō rātou e kīa nei ko Armistice. Ko te tikanga o te Armistice, i te tekau ma tahi o ngā hāora i te marama o Whiringa-ā-rangi, kai mutu te pakanga. Ka whakatauhia e mātou te rā, āpōpō (11 o Whiringa-ā-Rangi) hei hoki whakamaumaharatanga ki ngā koroua nei. Ahakoa wētahi i matemate atu, ko te nūninga i hōki mai. Na reira, koia nei te tuatahi, kia kitea ai ko ngā pakeke, ko ngā mokopuna ko te nūninga o ngā koroua nei i hāere kē ki te pakanga ki Wiwi me Belgium. Kāre i tāe ki Karipori. E rūnō iho o Tūhoe i tae ki Karipori, arā, koia rā te rā whakamaumahara, an ANZAC. Ko tēnei rā whakamaumahara mō te nūninga o rātou i hāere ki Wiwi me Belgium, tuatahi. Tuarua, kei te hāere mai ngā māngai mai i te Embassy o France me Belgium, ki te tautoko i te kaupapa nei. Nō te mea, koirā ngā whenua i whakawhitī ai ngā koroua. Ana, ka hāere mai rātou ki te tuku atu i ngā tāonga i whikitoria i ngā koroua o Ruatoki. Arā, a Pūia Tamehana i whakawhiwhia ki te Croix de Guerre, ko te mētera e kīa nei ko te French Cross. Ko tēnei tāonga i hoatuahia e te kāwana o Wiwi, arā, kia a Pūia Tamehana mō tana koi ki te pakanga i reira. Ko tēnei tāonga te tuarua o ngā tāonga katoa o te Kāwana o Wiwi. Ko te Legion of Honour te tāonga tuatahi, ko te French Cross te tāonga tuarua. Nā reira, kei te whakahonorehia e mātou tērā ki roto i te whārua, ki roto i a Ngā Tūhoe. Tuarua, ko te mētera kei te tukuna atu ki a Pa Te Amo. I whakawhiwhia ki tētahi mētera nui rawa atu, Military Metal, e kīa ana ko Bravery in Battle. Otiā, ko te Kāwana o Belgium kei te tuku atu tērā tāonga ki ngā mokopuna, āpōpō. Nā reira, tuatahi, te whakamaumahara i ngā hōia, a mātou koroua i whakawhitī. Tuarua, te tuku atu i ngā tāonga whakamaumahara ki ngā whānau, tuatoru, ki

te whakarāhuihui mai ngā whānau mai i roto mai i waho, ki te whakamārama atu ki a rātou anei kē ngā whenua i hāere ai ngā koroua. Kei te rere ngā haki, hei whakamaumahara. Ko te mea nui rawa atu kua whakaritehia e mātou ko ngā haki i haria e ngā kaumātua nei, arā, ko te Native Contingency Flag, kei te whakaputahia e mātou tērā āpōpō, me te haki o te Māori Pioneer. Kei te whakaputahia e matou āpōpō, me ūnāture tikanga a Tūmatauenga ka mutu ana ko ngā karakia ki te whakatapu i ngā haki nei. Nō reira, koira te rā nui kei te whakahāere, ehara e mātou te RSA, ēngari ko ngā whānau katoa, ko te hāpori e noho ana ki te whārua o Ruatoki.

Wiremu Huta-Martin: Kei te tangi te ngākau āroha ki ā tātou tāngata, ō tātou tūpuna i hāere ki te pakanga. Nō rātou tonu i whiria kia hāere ki reira ehara kau nā tētahi atu. Ētahi i hoki pai mai, ētahi kārekau. Kei tuawhenua tonu rātou kei tāwhā. Ki pēhea tātou ki te whakatapu i a rātou katoa, a muri ake nei?

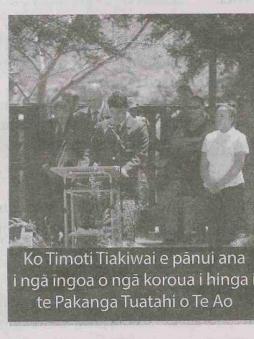
Hēmana: Kei te hāere tonu tēnei rā whakamaumahara ki a rātou ia tau, ia tau, ia tau, tae rānō ki te tau rua mano tekau mā waru, te mutunga o te tau o te pakanga. Nā reira, ko te hāere mai a ngā māhunga o ngā moutere nei ki konei ki te whānau o Ruatoki, ki te whakapū i ō rātou waewae ki te whenua i whakawehē atu ngā koroua nei. Tuarua ki te whakawhanauingatanga ki wāengau i a Ngā Tūhoe me ngā moutere o Wiwi me Belgium. Tēra he hua ka puta ake ko wai kai mōhio. Waiho tonuhia tērā. Ēngari, ki te taha o ngā koroua, kei reira e takoto mai ana, kihā ki ngā kōrero a Wiwi me Belgium, kei te rawe te manaakihia o rātou i reira, i tēnei wā.

Wiremu Huta-Martin: Koia nā te mea pai, tā te mea kei te haramai ēnei tokorua ki te haria mai ngā tāonga nei ki roto i a koutou mā, koinei te maumaharatanga ki ō tātou tūpuna kei tāwhā e takoto ana..

Hēmana: Tūturu koina tētahi. Ae tika tēnā. Ko te whakaaro kē e kore rātou e warewarehia ka maumahara tonu tātou kia rātou, koina te kōrero. Ēngari, ko ēnei i warewarehia e mātou, ehara i te mea i warewarehia, i te taki moe noa iho, ana, kua whakaarahia ake e mātou tō rātou wairua kia hōki mahara kia te Pakanga Tuatahi. Na runga i te mea ko te whakawhititanga o te rā tekau mā waru ki te Pakanga Tuatahi, ka whikitoria rātou i te pakanga i North Africa Campaign. E hoa! Ka wareware tonu atu, ka takahia tonuhia atu ngā whikitoria ō a tātou koroua te hāretetanga ki te pakanga arā, i Passchendaele me Flanders i tāwhā. Nā reira koia rā ētahi o ngā pūtake kei te whakaarahia e mātou āpōpō.

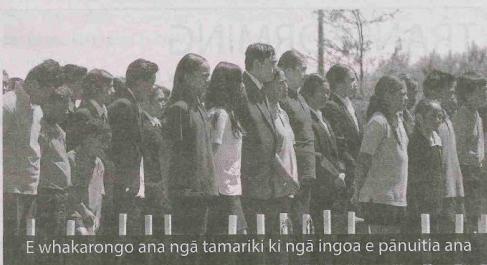
L-R: Joe Mason, Mayor Tony Boone, Mr Olivier Schille me Dr Elisabeth Jacobs

Ko Timoti Tiakiwai e pānui ana i ngā ingoa o ngā koroua i hinga te Pakanga Tuatahi o Te Ao

Ko ngā haki e toru, Wiwi, Aotearoa me Paratiamu (Belgium)

E whakarongo ana ngā tamariki ki ngā ingoa e pānuitia ana

E whakarongo ana ki ngā kōrero.

E tatari ana ēnei koroua kia timata ngā whakanekeneke

Ko ngā tamariki mokopuna e tutū ana ki ngā ripeka hai tohu maumahara i ō ratou koroua.